

Martin Nielsens tale om den parlamentariske kommission

Taler

Martin Nielsen
Politiker, Danmarks
Kommunistiske Parti

Dato

16. februar 1948

- 1 Idet jeg takker, fordi jeg i denne kreds af tidligere ledende og aktive modstandsfolk har fået lov til at sige nogle ord om mit syn på den parlamentariske kommission, vil jeg gerne begynde med at rette en misforståelse. Man har sagt mig, at i den indbydelse, der er udgået til denne
5 sammenkomst, fremstilles jeg som aktiv modstandsmand, der på grund af mit arbejde mod nazismen havnede i fængsel og koncentrationslejr.

- På samme måde som det tidligere ærede medlem af Den dansk-tyske Forening Julius Bomholt så rigtigt forleden bemærkede i en polemik med digteren Poul
10 Sørensen: „Når han tror, at den parlamentariske kommissions sammensætning og virke er” et nøgleproblem i de sidste års danske indenrigspolitik „har han ikke forstået et levende kuk af dansk historie i disse år”, således bliver jeg nødt til at korrigere de ærede indbydere til denne sammenkomst ved straks at sige: „Hvis De tror, at det var på grund af min antinazistiske indstilling og virksomhed, at
15 jeg blev arresteret, så har De endnu ikke forstået et levende kuk af dansk historie i disse år”.

- Nej, sagen forholder sig historisk helt anderledes: I tiden fra før Hitlers magtovertagelse til den 9. april var Arbejderbladet, som jeg politisk og personligt
20 ikke kan fralægge mig et vist ansvar for, som Gud og hver mand ved, pronazistisk og efter den 9. april sluttede det ikke-angrebspagt med Hitler og gik ind for et direkte samarbejde med besættelsesmagten. Derfor blev jeg som den første danske kommunist arresteret den 22. juni 1941.

- 25 Eventuelle tilstedeværende politi- og modstandsfolk kan måske endnu huske klokkesl[æ]ttet!

Efter ca. halvandet års indespærring, dels i Vestre Fængsel, dels i Horserød og

30 omvendt, blev jeg nærmere betegnet den 14. december 1942 efter forlangende
fra mine venner tyskerne og efter enstemmig beslutning i den danske
modstandsregering udleveret til Gestapo, for at vi i enrum kunne genopfriske
gammelt kammeratskab og gamle minder, og senere sammen med andre
ligesindede sendt til Tyskland, for at vi i praksis kunne lære tysk leveform og
35 åndsretning at kende på stedet.

Dette er den historiske kendsgerning, og da jeg ikke ønsker at smykke mig med
lånte fjer, har jeg fundet det rigtigt straks at rette denne lille misforståelse i
indbydelsen.

40

Derimod er det ubestrideligt rigtigt, at jeg har et ikke ringe kendskab til den
parlamentariske kommissions arbejde og virke, idet jeg indtrådte i den første
parlamentariske kommission i begyndelsen af juni 1945 og sad i den, til den
afgik ved døden ved oktobervalget i 1945, og at jeg troligt har levet med i den 2.
45 parlamentariske kommission, indtil den udåndede ved valget i oktober 1947. Da
den 3. parlamentariske kommission for kort tid siden blev nedsat, trak mit parti
og jeg os beskedent tilbage og overlod derved frivilligt skuepladsen til dem, der
virkelig har forstået dansk historie i disse år.

50 Og blandt dem, der bedst har forstået eller i hvert fald tydeligst har udtrykt det,
der er sket, er fhv. højesteretspræsident Troels G. Jørgensen, der i sidste nummer
af FRIT DANMARK i en polemik med Carl Madsen siger om
kommunistloven: „Det krampagtige forsøg, der en tid har været gjort på at
hævde, at en normal lovhjemmel ikke grundlovsmæssigt ville kunne fremskaffes,
55 *har sikkert ikke levskraft i 1948*”.

Nej, sikkert ikke, i hvert fald ikke, hvis de, der virkelig har forstået dansk historie
i disse år, skal blive de afgørende!

60 Jeg tror nemlig, Troels G. Jørgensen har truffet noget centralt i ikke blot dansk
historie, men i endnu højere grad i dansk politik, når han går ud fra, at det, der
havde en vis bærekraft i 1943–45, ikke har bærekraft i det herrens år 1948, eller
49 eller 50, eller hvornår nu den tredie, fjerde eller femte parlamentariske
kommission er færdig.

65

Og jeg tror, at vi dermed er inde ved det centrale angående den parlamentariske
kommission.

70 Der kan naturligvis ikke herske nogen tvivl om, at når frihedsbevægelsen i 1943
rejste kravet om, at når Danmark atter var frit, skulle hele besættelsestidens
politiske labyrint og regeringens og embedsmændenes administrative handlinger
blotlægges, og de eventuelle skyldige drages til ansvar ikke blot var det et rimeligt
og forstandigt krav, men det deltes også af det afgørende flertal af det danske
75 folk.

Som en af dem, der af lovlige grunde stod udenfor de forhandlinger, der
resulterede i, at man rejste kravet om nedsættelse af en parlamentarisk
kommission i grundlovens forstand, kan jeg imidlertid ikke frigøre mig for den
80 tanke, at frihedsbevægelsen her gjorde sit store og afgørende fejltrin, idet man på
forhånd satte de skyldige til at undersøge deres egen skyld, de ansvarlige til at
dømme om deres eget ansvar.

Bedre blev det ikke, da udviklingen medførte en praktisk forståelse mellem
85 frihedsbevægelsen og de politikere, der havde og har ansvaret for Danmarks
politik før, under og efter besættelsen.

Uden at forklejne nogen af de tilstedeværende så mener jeg, at udviklingen har
vist, at modstandsbevægelsens folk fra alle samfundslag har vist, at de har
90 forstået at kæmpe med blanke våben både i åben kamp og politisk-moralsk, men
at de er kommet til kort hvad angår politisk taktik og parlamentariske
rævestreger.

En parlamentarisk kommission i grundlovens forstand sammensat af dem, der
95 havde det politiske ansvar for besættelsestiden, det var lige noget, de gamle
politikere kunne bruge. I en sådan kommission var de på hjemlig grund, de
kendte og beherskede til fuldkommenhed en sådan kommissions teknik og var
straks klar over, at det, det drejede sig om i første omgang, var at vinde tid, for at
noget andet kunne vise sig.

100

Blot trække tiden ud, lade udviklingen gå sin gang, lade folket glemme, hvad det
egentlig var, det hele drejede sig om, så ville der opstå nye politiske
konjunkturer, folket ville få andet at tænke på, og ingen ville interessere sig for,
hvad der skete i 1940, 41 og under besættelsen.

105

Trække tiden ud, lade forhandlingerne foregå for lukkede døre, afvente bedre

politiske konjunkturer, det var fra den første dag taktikken, og for den tidligere modstandsbevægelse ville det være dumt at benægte, at denne taktik hidtil har
110 vist sig at være rigtig set fra de gamle partiers side.

Er der eet menneske, der ved offentliggørelsen af den første kommissions beretning om forspillet til 9. april og selve begivenhederne omkring den 9. april, er blevet klogere, end det var i forvejen? Ligger Danmarks udenrigspolitiske og
115 praktiske forsvarshandlinger, eller mangel på handlinger, et kuk klarere for nogen, end tilfældet var før offentliggørelsen af denne betænkning eller det suppleringsbind, den 2. parlamentariske kommission har udsendt?

Jeg mener nej!

120

Nu vil jeg nødig forstås således, at jeg mener, at de gamle for besættelsestiden ansvarlige partier er enige i eet og alt. Langtfra. De har deres særlige partimæssige
125 interesser at varetage, og spillet har i de forløbne halvtredie år bag de lukkede døre stort set været det: Har der været en ubehagelig ting, har det ene parti søgt at give sorteper videre til det andet, og den, der er blevet siddende med sorteper, har givet ham videre til administrationen og embedsmændene, men om det væsentlige, ikke af skaffe historisk klarhed, har man været enige og er fortsat
130 enige, og vil vedblive at være enige.

Eventuelle tilstedeværende politimænd vil sikkert fra deres praksis huske tilfælde, hvor en bande af kriminelle elementer tydeligt nok hadede og foragtede hinanden, men dog holdt sammen ikke af kammeratskab, ikke af menneskelige
135 solidaritetsgrunde, men fordi den ene havde et så stort kendskab til den andens meritter og omvendt, at det var i alle parter velforståede interesse, at de holdt deres mund!

Det kan lyde hårdt, men på samme måde ser jeg de ansvarlige politikere og
140 partiers forhold til besættelsestidens begivenheder og politik.

De bindes sammen i en fælles interesse i at forhindre, at der kommer

noget frem om den ene, fordi dette naturnødvendigt vil drage den anden med i
145 faldet.

At det er gået, som det er, har mit parti også sit ansvar for. Efter erfaringerne i den 1. parlamentariske kommission stillede vi forslag om offentlighed og en
150 anden sammensætning. Vort forslag blev afvist, og vi affandt os dermed. I dag tror jeg, det havde været klogere, om vi den gang havde sagt nej til at lege med mere. Måske havde der trods alt, det var i december 1945, endnu været mulighed for i hvert fald ved en sådan demonstration at fremtvinge åbne døre.

155 Vent og se om der ikke viser sig noget andet, der kan beskæftige folkets tanker og sind og forbedre de politiske konjunkturer, har været ledemotivet gennem de to og et halvt år.

Taktikken er lykkedes. I dag står kommunisterne som de anklagede i den
160 offentlige debat! De få frihedskæmpere, der endnu taler om udrensning og renlighed i det offentlige liv, stemples som kværulanter.

Hr. Bomholt har ret: den der tror, at den parlamentariske kommissions sammensætning og virke er noget centralt i disse års danske indenrigspolitik, har
165 ikke forstået et kuk af det hele.

Jamen, er der da slet intet sket i den parlamentariske kommission? vil man så spørge. Jo, vorherre bevares, der er sket meget, men det kendes blot ikke af offentligheden, og det vil vare noget, før det sker. Og til den tid håber man, at
170 konjunkturerne vil være endnu bedre, end de er nu, og at anretningen, det skete serveres i, vil være så tilpas uoverskuelig, at ingen fanden er i stand til at se, hvad der er hvad.

Der er sket det, at bortset fra *Erik Scavenius*, er der afgivet forklaringer, der har
175 til hensigt at „bevise”, at hvad man sagde, og hvad man gjorde skal forstås nøjagtigt modsat, som man sagde det og gjorde det.

På den måde forkvakles folkets retsbegreber og forvanskes historien. Et talende eksempel: Kriminalassistent Øst skød faldskærmsmanden Rottbøll. Rottbøll
180 har fået sin mindesten, sine mindetaler og rørende nekrologer, Øst har fået sin forfremmelse, alt er i den bedste orden, enhver har fået, hvad der tilkom ham.

Eller et andet eksempel: Ministre, som dengang da kommunisterne blev udleverede, stod ret og stemte derfor, har senere stået ret ved de dødes jordiske

rester. Der er gjort ret og skel til alle sider. Ingen har grund til at beklage sig, og de døde er jo af gode grunde afskåret fra at gøre det!

190 Jovist er der kommet noget frem i den parlamentariske kommission. Det er dokumenteret, at dansk politi i mange år før besættelsen førte kartotek og opsyn med danske statsborgere. Men er der noget opsigtsvækkende derved? Eventuelle tilstedeværende politimænd vil vide, at det sker i forstærket målestok i dag: Breve åbnes, telefoner aflyttes, taler og artikler skrives ned på vedkommendes kartotekskort, rejser kontrolleres o.s.v.!

195 Det er dokumenteret, at de frihedsrettigheder, som kommunisterne dagligt underminerer, den 22. om morgenen blev suspenderet ved en telefonopringning til landets statsminister, der lige var vendt hjem efter en glad aften!

200 Det er dokumenteret, at dansk politi i september 1940 udleverede lister over og optegnelser over kommunister og kommunistisk parti til frihedskæmperen „Onkel Hermann”, også kaldet kriminalrat Hermannsen, men det er senere lykkedes at dokumentere, at dette var uden betydning for arrestationerne, da det 205 danske politis materiale, der dannede grundlaget for arrestationerne den 22. juni, i mellemtiden var blevet langt bedre udbygget og systematiseret!

Det er dokumenteret, at Laurits Hansen i september 1940 på statsminister Staunings foranledning henvendte sig til frihedskæmperen *Meissner* for med 210 ham at drøfte former for samarbejde mellem den tyske arbejdsfront og den officielle arbejderbevægelse i Danmark.

Begge dele naturligvis uafhængig af hinanden og i landets og folkets interesse.

215 Thune Jacobsen har dokumenteret, at han allerede i 1926 gik ind i et systematisk samarbejde mod den tyske nazisme, og at han fortsatte det til den dag nogle rabiater frihedskæmpere i maj 1945 arresterede ham og hans kone råbte efter ham, da han blev ført bort: Ejgil, Ejgil, skån nu ingen, heller ikke Buhl!

220 Det er dokumenteret, at Thune Jacobsen i sit arbejde mod tyskerne og nazisterne var en ren sinke i forhold til frihedskæmperen Gunnar Larsen! Thune tog dog først fat i 1926, Gunnar Larsen fra fødslen af, idet hans far i vuggen

225 opdrog ham til tyskerhad, der blev så stærkt, at han i 1938 frivilligt og med koldt overlæg gik i engelsk hemmelig tjeneste for at modarbejde og spionere mod tyskerne! Hvad Nationaltidende ville sige om mig, hvis jeg afgav en erklæring om, at jeg i 1938 gik i hemmelig russisk tjeneste, overlader jeg til andre at dømme om. Men Gunnar Larsen gik altså i engelsk tjeneste i 1938, og hans
230 indtrædelse i regeringen og hans protyske holdning og handlinger var blot en kamoufleringsmanøvre, der jo lykkedes usædvanligt godt. Inden længe tipser jeg, vil frihedsmedaljen glimte på Gunnar Larsens brede bringe!

Det er dokumenteret, at Hestetyven fik 1500 kr. om måneden for at give
235 oplysninger om modstandsbevægelsen til tyskerne. Hans skændige drabsmænd bør efter dette snarest lide deres retfærdige straf!

Kun to af de afhørte har anlagt en anden linie.

240 Den ene er Erik Scavenius, der tørt og arrogant siger: Hvad jeg sagde, og hvad jeg gjorde, skal forstås, som jeg sagde, og som jeg gjorde det og ikke gøres til genstand for fortolkning. Den, der ikke forstår dette, er en idiot! Basta!

Den anden er en gammel mand, der er opdraget i gudsfrygt og respekt for et
245 givet ord, nemlig fhv. forsvarsminister Brorsen, der var en af de rigsdagsmænd, der ikke stemte for straffelovstillægget.

Hans lange, famlende og undskyldende forklaring kan kort sammenfattes i følgende:

250 Han mener, at de løfter, den danske regering gav de officerer, der meldte sig som frivillige til Frikorps Danmark og den tyske værnemagt, var alvorligt ment, og det er derfor uretfærdigt at straffe dem bagefter!

255 Men han er en gammel og ensom svale i det selskab!

Der er andre, der forstår spillets regler langt bedre!

F.eks. general Gørtz, der måske tilhører denne kreds, hvad ved jeg, der står
260 udenfor, i hvert fald var han jo udpeget som chef for den samlede danske væbnede modstandsfront.

Da regeringen i sommeren 1940 forlangte af gamle general Prior, at han i de tre
265 byer, hvor Danmark efter overenskomst med tyskerne havde garnisoner, nemlig
Sønderborg, Randers og Holbæk, skulle være med til at fange eventuelle
engelske faldskærmstropper, der blev nedkastet der for at ødelægge de vigtige
tyske virksomheder: et automobilværksted ved Sønderborg, Skandia i Randers
og Kyndbyværket ved Holbæk, sagde han nej, fordi dette ville betyde, at vi blev
270 listet ind i krigen mod England, som han sagde.

Prior blev afskediget, og Gørtz udnævnt til hans efterfølger. General Gørtz
udsendte den af regeringen forlangte ordre, men som han siger, vel vidende om,
at den aldrig kom op af lommen på de tre garnisonskommandanter, den var
275 tilsendt. Se, hvis gamle Prior havde været så durkdreven, behøvede han ikke at
være trådt tilbage.

Jo, vist er der kommet noget frem i den parlamentariske kommission. Tusinder
af usystematiserede dokumenter og tusinder af sider vrøvlede afhøringer, der
280 ikke er sammenholdt. Hvis det endelig er brændt for hårdt på, er, som jeg
tidligere har nævnt, Sorteper blevet givet videre til embedsmændene. Det var
derfor den særlige retslige undersøgelseskommision blev nedsat, til hvis
formand blev udnævnt den for golfsportens trivsel i Danmark så skattede
dommer Olich, og som „anklager” medlem af denne kreds af modstandsfolk
285 vor fælles ven Busch-Jensen. Resultatet af denne kommissions undersøgelse af
to forhold: Den bekendte Sverigesrejse og udleveringen af kommunisterne til
onkel Hermann i september 1940, fylder 1300 sider.

Selv om mine økonomiske forhold ikke er gode, tager jeg ikke i betragtning at
290 udlove en Stjerne-bajer til den, der, når disse afhøringer offentliggøres, er i stand
til at finde ud af, hvad der er hoved, og hvad der er hale i disse sager.

Hvorfor?

295 For mange år siden skrev Harald Herdal en roman, der havde den noget
trøstesløse titel: Man skal jo leve.

Ja, man skal jo leve, og jeg tror, man som justitsminister lever bedst og i hvert
fald lettest til daglig, hvis man ikke på forhånd har gjort sig alt for meget
300 ukammerat med politiets øverste top, og jeg tror også den overbetjent, der på
grund af alder og indsats for folkets og demokratiets sag for længst burde have

været i det mindste kriminalassistent, lever bedst og hvert fald fredeligst, hvis han rykker lidt tilbage fra meninger om kendskab til forhold, han tidligere har udtalt sig ret kategorisk om.

Da Harald Herdal skrev sin bog: Man skal jo leve, var der en kritiker, der lidt tørt og ironisk i sin anmeldelse skrev: Hvorfor skal man egentlig det? men det var, ligesom jeg, en lidt kværlantisk undtagelse fra reglen!

310

Hvad vil der nu ske?

Der vil efter alt at dømme ske det, at de fem fra besættelsestiden samarbejdende partier, der politisk er ansvarlige for besættelsestidens politik, enes om en formel, hvorefter man lidt efter lidt kan kaste tusinder og atter tusinder for almindelige mennesker uoverskuelige dokumentsider ud, foruden det man har i kommissionen, har man jo yderligere fået 10.000 tyske dokumenter og venter 30.000 til.

320 Dette materiale vil være helt uoverskueligt, utilgængeligt for den almindelige mand og kvinde, væsentligt vil forsvinde, uvæsentligt som Danmarks- og Højgaard-kredsens virksomhed vil komme til at dominere i avisernes omtale af det som konsistensfedtet i kanonen på Middelgrundsførtet.

325 Betyder dette da, at alt er håbløst, at enhver mulighed for virkelig undersøgelse er forspildt.

Absolut ikke! Jeg har fortsat den tro, at det, der udspillede sig i årene 1940-45 i Danmark, har sat så dybe spor i dansk politik og i det danske folks sind, at før eller senere vil det komme til et opgør om ansvaret for den tids politik. Dette opgør, der så vil blive bestemt af den politiske udviklings gang, vil måske blive hårdere end tilfældet havde været, om der var blevet nedsat en upartisk, hurtigt arbejdende undersøgelseskommission, hvis betænkning forlængst ville have kunnet foreligge. Men opgøret vil ikke udeblive. Det er en historisk
335 nødvendighed for det danske folks videre politiske udvikling, det kan udskydes og forplumres, men det kommer!

Og så til slut kun dette:

340 Mange af os, der har været i koncentrationslejr, har af og til sære tanker, der

melder sig igen og igen uden nogen påviselig grund, mange gange er de småepisoder helt uden betydning. Når jeg ligger i søvnløse nætter, hvor selv ikke de stærkeste sovemidler har kunnet bringe hvile, melder der sig tit i mine tanker
345 en lille ubetydelig episode fra mit lejrophold.

I efteråret 1944 blev, i hvert fald i de østlige lejre, de fleste af de grønne kriminalforbrydere, slavesamfundets øverste kaste, forbindelsesleddet mellem slaverne og SS, indkaldt og trukket i SS-uniformen. Efter nogle få ugers yderlig
350 moralsk og fysisk opdragelse i dertil indrettede lejre, blev de under behørigt opsyn sendt til partisanbekæmpning i Jugoslavien og i Minsk-området ud fra den betragtning, at når de kom ud i partisanområderne, gjaldt junglens lov: Dræbe eller lade sig dræbe! Blandt dem, der fra Stutthof-lejren blev udtaget, var en grøn tysker, der havde i hundredvis, for ikke at sige i tusindvis af menneskers
355 liv på sin samvittighed. Han havnede i Minsk-området. Men selv om han ikke havde noget imod at dræbe, var han stærk modstander af selv at blive dræbt. Han benyttede sig derfor af den første lejlighed, der gaves, til at forsøge at løbe over til de russiske partisaner, men blev af tyskerne skudt i benet, taget til fange og sendt til Stutthof igen. Der var han i hovedbygningens kælder under kærlig
360 behandling i nogle uger. Vi overværede, da han blev hængt, vi kunne ikke kende ham igen, men SS, som oplæste dommen, erklærede, at det var ham, og han blev hængt, ved hvilken lejlighed jeg erfarede, at det gamle ord om, at rebet støtter den hængte, virkelig var rigtigt.

365 Hvad var der nu sket med ham? Jo, da tyskerne efter hans flugtforsøg havde fået fat i ham igen, havde de i hans lomme fundet en dagbog over Stutthof-lejren. Den var ført med tysk saglighed og grundighed, den indeholdt alle fakta om lejren, dag for dag, kun var vor grønne vens egne meritter ikke taget med.

370 Denne dagbog skulle have været hans pas overfor russerne. Var spøgen lykkedes, var den sikker på at være blevet bestseller, ikke blot i Rusland, men i verdensmålestok, sagde de, der havde nærmere kendskab til dens indhold.

Men det var kun en personlig bemærkning, helt uafhængig af, hvad jeg iøvrigt
375 har talt om her i aften, og kun tænkt som illustration af, at vi fra koncentrationslejrene på mange måder er blevet nogle sære nogle med tvangstanker, vi ikke kan blive kvit.

Kilde

Manuskript taget fra Nielsen, Martin. (1973). Kommunisternes Kapital. Artikler og taler. Forlaget Melbyhus efter aftale med rettighedshaver

Kildetype

Dokumentation i bogværk

385

Tags

Danmarks Kommunistiske Parti

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/martin-nielsens-tale-om-den-parlamentariske-kommission>

390

395

400

405

410

415